

BIBLIOTEKA

BSH-31

A 37

Dritëro Agolli

Kalorësi Iakuriaq

Roman

ÇABEJ

BSH-31

A 37

Dritëro Agolli

Kalorësi lakuriq

roman

ÇABEJ

Profesori dhe akademiku Xheladin Apollonia, njeri me autoritet të madh në shkencat ekonomike, me ballë të gjerë vija-vija dhe me flokë të thinjur, shtatlartë dhe përherë i veshur me kostum ngjyrë hiri, rrinte në dhomën e tij të punës me një lehtësim në shpirt, rrinte dhe shikonte i përmallshëm raftet e librave përmes tymit të kaltërt të cigares që mbante në buzë. Sapo e kishte mbaruar së shkruari kumtesën që do të mbante në një konferencë shkencore për disa probleme ekonomike, kumtesë që e pati munduar ditë me rradhë dhe i pati ngjallur mjaft shqetësime, të cilat mund t'i marrin me mend vetëm ata që kanë provuar të shijojnë pemën që rritet në fushën e humltimit dhe të krijimit shkencor.

Tek rrinte, madje mund të thoshim, notonte në atmosferën krijuese, në dhomën e punës me një dritare të madhe dhe ballkon të gjatë, dhomë që e quante studio, erdhën ta takonin dy kolegët e tij të vjetër, njerëz me grada shkencore të rëndësishme, anëtarë të komisionit qendror të përgatitjes së konferencës kombëtare. Këta ishin anëtarët me korrespondencë të Akademisë, Zyrap Kandari dhe Sotir Kucka, burra me horizont të gjerë kulturor, të dy të hollë, me fytyrë të imët dhe shumë të ngjashëm me njëri-tjetrin, aq të ngjashëm sa mund t'i merrje si binjakë. Edhe kostumet i kishin të njëjlojtë, edhe kravatat, edhe këmishët. Vetëm këpucët u ndryshonin ngaqë nuk i kishin këmbët të barabarta. Ndofta, edhe puna në të njëjtat kushte të veprimtarisë shoqërore kishte ndikuar për t'i bërë këta dy njerëz të ngjashëm, pasi flisnin me gjuhë të përafërt, me terma dhe përkufizime të njëjlojta, "koncepti ekonomik, veprimi i ligjeve ekonomike, akumulimi, vlera, kostoja" e me radhë.

E kështu, ata erdhën në studion e profesorit dhe akademikut Xheladin Apollonia me ndjenjën e admirimit dhe përrulësisë së madhe ndaj tij. Sa e zunë për dore, thanë të dy përnjëherësh:

– Mbaroi, domethënë!

Xheladin Apollonia u ra shpatullave, iu lut të uleshin me mirësjellje të lartë dhe iu përgjigj:

– Mbaroi! Kumtesë e vështirë! Vlera, mbivlera, ligji themeltar e të tjera... – pastaj: – po gratë nuk i paskeni marrë? Ah, gratë! Punë, telashe, kokëçarje me fëmijët, radhë në dyqan...

Zyrap Kandari vështroi Sotir Kuckën me një domethënie të madhe. Profesori dhe akademiku ynë më i shquar, i zhytur në hulumtime shkencore, për një çast nuk harron ngarkesën e grave në punët e shtëpisë! Pu-pu! Ç'burrë – mendoi ai dhe u përgjigj:

– Gratë vijnë pas nesh, profesor!

– Mbaroi kumtesa, domethënë! – tha Xheladin Apollonia. I ngriti lart fletët që fshihnin perlën e veprës, i tundi pak në erë dhe me përkëdhelje i vuri përsëri në vendin e tyre.

Të dy kolegët e vjetër i kryqëzuan vështtrimet mbi dorëshkrimin me përrulësi, siç bëjnë zakonisht përpara njerëzve me autoritet të madh.

Këtu u hodh Sotir Kucka, duke zgjatur përpara dy buzët e holla dhe duke formuar me to shkronjën o:

– O! Kumtesë e vonuar vërtet. Por lisi dhe rrapi blerojnë vonë. Bajamja dhe kumbulla blerojnë herët! Kemi një kumtesë-lis! He-he! – dhe ngriti lart gishtin e hollë.

– O! Kumtesë-lis! – përsëriti kolegu i tij Zyrap Kandari.

Xheladin Apollonia vuri buzën në gaz dhe trokiti me gishtërinj në tryezën e lëmuar e të llustrosur, se sapo ia kishin sjellë në shtëpi, trokiti me një kënaqësi të veçantë shpirtërore.

– Vlera, mbivlera, ligji themeltar e të tjera... – përsëriti ai frazën që i kishte mbetur në mend nga kumtesa.

– Në plan teorik, domethënë! – tha Zyrap Kandari.

– Në rrafsh teorik, domethënë! E po në këtë rrafsh duhen parë fenomenet ekonomike. He-he! – tha Sotir Kucka dhe lëvizti paralelisht syçkat. – Nuk mund të hyjmë në hollësira se sa

mund të fitohet në këtë ndërmarrje apo në këtë kooperativë. Në ekonominë politike, që është zemra e marksizmit...

– Edhe leninizmit, – e ndërpreu Zyrap Kandari.

– Që është zemra e marksizmit... – përsëriti Sotir Kucka.

– Edhe leninizmit... – e ndërpreu përsëri Zyrap Kandari.

– Të lutem! Shumë të lutem! Ti s'më le ta them fjalën «leninizëm». Më ndërpret pikërisht pas «marksizmit» – u nxeh Sotir Kucka. – Pra, në ekonominë politike, që është zemra e marksizëm-leninizmit, kanë rëndësi ligjet themelore të zhvillimit: vlera, mbivlera, raportet send-mall-para. Ky është objekti ynë i studimit. Pa, se sa qumësht japin lopët në tufat dhe tufëzat le ta shohin veterinerët dhe mjelëset...

Ndërkohë ra një qetësi. Studioja e profesor Xheladin Apollonisë heshte e djersirë nga barra e librave, kumtesave, diskutimeve, fjalimeve dhe dosjeve. Sytë e Zyrap Kandarit dhe Sotir Kuckës, përkëdhelnin këtë djersë të ndershme, të grumbulluar prej kohësh në muret e kësaj studioje.

– Ka punë gruaja e shkretë me këto libra! Pastrim nga pluhuri, sistemim... – tha Zyrapi me sy në libra.

– More, pluhuri nuk mbetet, se ato shfletohen orë e çast, por sistemimi, thuaj! – ndërhyri Sotir Kucka.

– E, po! S'e pamë gruan! – tha Zyrap Kandari.

Akademiku u ngrit, vuri dy gishtat e mëdhenj nën sqetulla në të dy anët e jelekut, si Lenini, nxori gjoksin përpara dhe filloi të ecë: – Është pak e shqetësuar për punën e çupës. Pardje e nisëm në Vjenë ta vizitojë ai profesori i famshëm. Ka kohë që vuan nga bajamet! – tha ai.

Zyrap Kandari mori pamje serioze dhe të vuajtshme:

– Nuk janë të thjeshta bajamet! – tha ai.

Akademiku Xheladin Apollonia fërkoj mjekrën me një rëndë dorë, ndërsa me tjetrën shtrëngoi një kopsë në jelek.

– Mjekët tanë janë të zotërit. Por me fëmijët e kuadrove u dridhet dora. Atëhere nga një bajame e pëson fëmija. Prandaj disa kuadro janë të detyruar t'i bëjnë operacion fëmijët në Vjenë apo në Paris.

– Nga dy bajame se... – nuk është një bajame, por dy... – e ndërpreu Sotir Kucka.

Pastaj ata qeshën të tre. Dhe pa u shuar gjurmët e buzëqeshjes, në korridor, të cilin Xheladin Apollonia e quante sallon, u dëgjuan zëra grash dhe përnjëherësh në studio, bashkë me zërat, hyri edhe era e mirë e kozmetikës. Erdhën ato që priteshin Adelina dhe Anifeja. Anifeja, e shoqja e Zyrapit, një grua e hijshme, e gjatë, me sy me bisht në formën e bajames, me flokë gështenjë, të derdhur e të ndritshëm e me një zë të butë, ia dha dorën e para Xheladin Apollonisë dhe u ul para tij, që ta kishte brenda veprimit të fushës së rrezeve të vështrimit të saj. Adelina, gruaja e Sotir Kuckës, me triko të trëndafiltë, e shëndetshme, e ndrojtur, pak e ngathët, me flokë të verdhë, u ul pranë të shoqit duke lënë pas një psherëtimë përtacie. Pak pas tyre erdhi edhe Rita, e motra e Sotir Kuckës, një zeshkane e pamartuar, me një bluzë të bardhë si kartë, me një vijë të hollë në mes të buzës së poshtme, e pashme dhe me një trup të lëmuar si të nëpërkës. Ajo ishte më e bukura e të gjitha femrave të ardhura, se përveç të tjerave ishte e re si studente, megjithëse kishte dy vjet që kishte mbaruar Universitetin për mjekësi. Rita kishte pamje krenare dhe mospërfillëse, aq sa edhe akademiku Xheladin Apollonia nga vështrimi i saj ulte sytë.

Gruaja e profesorit i la një copë herë gratë në shoqërinë e burrave për të marrë gjërat që nevojiteshin për qirasje. Në një tabaka të gjatë ajo solli gotat me liker dhe konjak, karamelat dhe çokollatat dhe iu uroi mirëseardhjen.

Duke afruar gotën në buzkat e saj të trëndafilta, Anifeja i ndali sytë në kumtesën e akademikut, që shtrihej në një cep të tryezës:

– Mbaroi, profesor?

– Më në fund! – u përgjigj e shoqja e profesorit triumfalisht pa ia lënë radhën Xheladin Apollonisë.

– E shoh që edhe gratë po marrin pjesë në fatin e kumtesave tona!... – tha profesori duke ngritur vetullat.

– He-he! Është e natyrshme. Në familjet e shkencëtarëve ngaherë do të flitet për shkencën... – tha Sotir Kucka.

Profesor Xhelafin Apollonia vuri përsëri dy gishtërinjtë e mëdhenj nën të dy sjetullat në jelek, u ngrit, nxori gjoksin përpara dhe filloi të ecë në atë copë vendi të lirë të studios, siç bënte kur i vinte në mendje ndonjë ide. Gratë, me admirim të papërmbajtur, e ndiqnin me vështrimet e tyre dhe prisnin se ç'mendim do t'i fekste këtij njeriu me kulturë të madhe, që numërohej si krenaria e kryeqytetit.

– Në përgjithësi, – tha akademiku, – nga bisedat në familje mund të nxjerrësh konkluzionin se nga ç'profesion janë kryefamiljarët. Në familjet e mësuesve bisedohet për problemet pedagogjike, në të shoferëve për problemet e komunikacionit e me radhë.

– Ku i gjen këto shprehje profesori! – tha Anifeja, duke përpjekur buzkat me erë të mirë dhe duke kapulitur syçkat në formën e bajames.

Ndërsa Rita e vështroi me përçmim Anifenë se iu duk tepër e gjunjëzuar para akademikut. Fundja, në fjalët e akademikut asnjë mendim të zgjuar nuk kishte. Ishin ca fjalë të zakonshme që çdo njeri mund t'i shprehte. Anifeja e vuri re vështrimin përçmues të Ritës dhe uli syçkat. Edhe profesori e ndjeu dhe për të kapërcyer situatën ngriti kokën:

– Gëzuar edhe një herë, vëllezër dhe motra!

Pas trokitjes së gotave papritur u dëgjua zilja e derës. Burrat e gratë shfaqen në fytyrë pakënaqësinë, që nuk mund të rrinin dot të qetë pranë akademikut të famshëm. Gjithmonë kështu ndodh. Sa fillon një kuvendim i këndshëm, troket dikush në derë dhe ta merr lumi kënaqësinë!

– Prisni miq, profesor? – pyeti Anifeja.

Xheladin Apollonia hapi krahët:

– Shtëpia ka portë! Porta është për të hyrë dhe për të dalë.

– Ç'fjalë! – psherëtiu Anifeja.

Vërtet erdhi një mik i papritur. Ishte shoku i feminisë të profesorit, Dane Gajtani, që punonte në një kooperativë bujqësore jashtë rrethit të Tiranës. I gjatë sa një lis i vendlindjes, ai mbante në dorë kapelen prej kashte dhe rrudhte hundën me lesh ngaqë ndjente parfumin e grave. U përqaftua me Xheladin Apolloninë, i zuri për dore të gjithë dhe u ul, duke mbaj-

tur në gjunjë kapelen e kashtës. Xheladin Apollonia përnjëherësh u trishtua. Ah, vetëm të mos i shkojë në mend Danes për të përdorur atë zakonin e prapë! Ah, ç'zakon të keq që ka! Po e përdori, na turpëroi në sytë e këtyre grave të nderuara! Vetëm mos i teket! Na ruaj zot! – mendoj në çast Xheladin Apollonia dhe iu drejtuar shokut të tij të fëminisë:

– Ka kohë që s'na ke dalë nga Tirana!

Dane Gajtani, gjithmonë me kapelen e kashtës në gjunjë e me qime të gjata mbi kurriz të hundës, i vështroi një herë gratë e bukura, i shkoi kalimthi sytë mbi burrat e tyre dhe u kthye me tërë trupin nga profesori dhe akademiku...

– Jam ftuar në Konferencën Shkencore, por erdha pak më përpara se kam edhe një punë tjetër.

– Ashtu? – pyetën në të njëjtën kohë Zyrap Kandari dhe Sotir Kucka.

Ai i vështroi që nga lart të dy anëtarët me korrespondencë, shtrëngoi anët e kapeles prej kashte dhe pyeti:

– Ju të dy vëllezër jeni?

Ishte një pyetje pa ceremoni, që të jepte përshtypjen sikur Dane Gajtani tallej. Por ç'ishte e vërteta ai e kishte me gjithë mend pyetjen e papritur.

– Të njëjtën gjë mendojnë ata që i shohin për herë të parë!

– tha Anifeja. – Por nuk janë vëllezër. Janë shokë të ngushtë.

– Gëzohem! – tha Dane Gajtani dhe iu drejtua Xheladin Apollonisë:

– Të shohim në televizor, të dëgjojmë në radio, të lexojmë në gazetë, i dashur Xheladin! Na bëhet qejfi që nga bangat e dikurshme të asaj shkollës sonë të vjetër, doli një njeri me dituri të madhe. E kam fjalën, që të shoh e të takoj shpesh, vetëm se nuk të prek dot me dorë, se në ekran të televizorit ti je transparent, fluror, figurë, pasqyrim material.

Gratë vunë buzën në gaz dhe filluan ta kthejnë vëmendjen në këtë burrë, që në pamjen e parë u la përshtypjen e një njeriu larg fushës kulturore. Vetëm Rita nuk reagoi. Ajo rrinte me gotën e likerit të gjelbërt përpara dhe vështronte studion e akademikut librat dhe dosjet e trasha. Njeriu me kapele kashte nuk i bëri ndonjë përshtypje të madhe gjer në ato çaste që

foli fjalët e fundit. Mbase edhe nuk donte ta jepte veten, siç bëjnë disa vajza, që kanë formuar një mënyrë sjelljeje të tyre për t'u treguar moderne me një gjakftohtësi si të shtirë. Pastaj vjen një çast që kjo gjakftohtësi shkrihet dhe shembet copëra-copëra si akulli dhe ato nxjerrin lakuriqësinë e tyre. Megjithatë Ritës i bënë përshtypje qimet e gjata dhe të zeza në kurrizin e hundës së këtij njeriu. Ky me këtë hundë do të bëjë ndonjë çudi! – mendoi ajo dhe i erdhi për të qeshur nga ky mendim.

Xheladin Apollonia iu kthye miqve:

– Me Dane Gajtani, siç e dëgjuat nga goja e tij, kemi qenë bashkë në shkollën fillore. Unë mbarova studimet e larta, ai për arsye ekonomike i ndërpreu për një kohë dhe i vazhdoi më vonë. Tani është veteriner në kooperativën bujqësore N. Ka qenë shakatar i madh, – tha akademiku dhe mendoi për atë zakonin e prapë të Danes. “Po ta përdorë, më fiku!”

Anifeja, e shoqja e Zyrapit, i perëndoi syçkat në formën e bajames në drejtim të Danes dhe i ndali mbi qimet e gjata në kurrizin e hundës. Duke ia soditur qimet, humbi në përfytyrime të çuditshme. Sikur këtë hundë me qime, mendoi ajo, të ta mbështesë në qafë e në gjoks, ç'mund të ndjesh vallë? A mund të të vijë të gudulisura? – dhe filloi të qeshë duke mbuluar buzkat me dorën e vogël të bardhë si top dëbore.

Dane Gajtani, pa dashur vuri gishtërinjtë në leshin e hundës me vështrim nga Anifeja si i përhumur. Xheladin Apollonia, duke e njohur mirë natyrën e Danes, filloi të shqetësohej dhe mendoi se do të ndodhte ndonjë hata.

– Zonjë, – tha Dane Gajtani, me dorë në hundë, – nuk iu lejoj të kullosni gjatë në leshin e hundës sime!

Këtë e tha pa turp, si një gjë të zakonshme. Prandaj Anifesë në fillim i dolën sytë nga orbita, pastaj u pushtua nga një e qeshur pa fre. E qeshura ishte kaq e madhe, sa iu muar fryma nga që gëlltiti gllënjka të mëdha ajri. I shoqi i saj, Zyrap Kandari, u ngrit, e vështrroi vëngër Dane Gajtani, mbushi një gotë me ujë dhe ia dha gruas për ta qetësuar nga kolla. Ndërsa Rita kishte ulur kokën në gjunjët e hijshme dhe qeshte, duke spërkatur fundin e saj të kuq. Që nga këto çaste ajo filloi ta admirojë këtë njeri që nuk u ngjante burrave të këtij rrethi shkencor.

Dane Gajtani i shkoi më pranë dhe duke mërmëritur “vlëra, mbivlëra, ligji themeltar e të tjera”, e zgjati gishtin e ia vuri në prapnicë akademikut, nën të çarën e pasme të xhakëtës. Akademiku ndjeu nga pas gishtin e Dane Gajtanit dhe u hodh përpjetë, duke i hequr duart nga jeleku.

– Dane! – tha ai ngadalë dhe me të lutur.

– Vlëra, mbivlëra, ligji themeltar e të tjera, – tha Dane Gajtani dhe u ul, duke e lënë akademikun në këmbë.

Të gjithë të turpëruar, nuk guxonin të vështronin në sy njëri-tjetrin. Si është e mundur një sjellje e tillë? T’i vesh gishtin nga prapa një akademikut? Dhe tavani i studios së shkencëtarit u duk sikur u ul mbi tryezë. E vetmja që nuk i kishte ulur sytë përdhe ishte Rita. Edhe ajo e paturpshme shikonte buzagaz Dane Gajtanin, i cili ia mbyllte syrin e djathtë, duke bërë ca shenja të pahijshme. Dy gratë e tjera filluan të flasin vesh më vesh dhe pastaj të qeshnin fshehurazi nga burrat. Por Anifeja nuk u përmbajt. U shtrengua, u skuq e tëra në fytyrë dhe e zbrazti të gjithë të qeshurën në tryezë.

– Uh, uh, uh! Amani se vdiqa!

Kaq duhej për të qeshur të gjithë në një kor të përbashkët. Me këtë kor u bashkua edhe akademikun Xheladin Apollonia, kurse Dane Gajtani rrinte tërë inat me kapele në gjunjë. Atëhere ndërhyri Neta, e shoqja e akademikut, për të ndryshuar këtë atmosferë, që në dukje ishte e gëzueshme, por përbrenda tepër e nderë. Gruaja e akademikut u ngrit, ia mori kapelen e kashtës Danes dhe, duke ia kthyer vithet e trasha, tha në ecje e sipër:

– E ç’ma mban këtë kapele në gjunjë sikur do të ta vjedhin?

Dane Gajtani u hodhi një vështrim nga lart poshtë vitheve, lëvizti pakëz gishtin dhe i vrenjtur nuk foli, por tundi kokën me mërzi. Akademiku në fillim, kur Neta ktheu vithet, ngriu i tëri. U-pu-pu, bëri ai me vete. Mos i shkrepet për ndonjë marrëzi tjetër më të paturpshme dhe t’i vërë Netës gishtin nga pas!

– Vërtet, kumtesa është e një niveli të lartë shkencor! – tha Sotir Kucka, duke iu drejtuar Dane Gajtanit për të marrë mendimin e tij dhe për të qetësuar gjendjen.